

Tema 6

LES FONTS DEL DRET DE LA UNIÓ EUROPEA

Estrella del Valle Calzada
Institucions Jurídiques de la Unió Europea
Curs acadèmic 2023/2024
Universitat de València

CONTINGUT

- 1.- Consideracions generals
- 2.- Sistema de fonts del DUE: classificació
- 3.- El dret originari
- 4.- Els principis generals del dret de la Unió
- 5.- El dret internacional
- 6.- El dret derivat
- 7.- Els instruments jurídics de la PESC

Consideracions generals

- DUE: ordenament jurídic propi
- Caràcter autònom: diferenciat del dret internacional i del dret intern dels EM.
 - *TJ, Van Gend & Loos: «La Comunitat constitueix un nou ordenament jurídic de dret internacional».*
 - *TJ, Costa contra ENEL: «A diferència dels tractats internacionals ordinaris, el TCEE va crear un ordenament jurídic propi, integrat en el sistema jurídic dels estats membres des de l'entrada en vigor del tractat, i que vincula els seus òrgans jurisdiccionals».*
- Conseqüències del caràcter autònom: (i) existència d'un sistema de fonts propi; (ii) existència d'uns principis destinats a regular les relacions entre el DUE i els ordenaments dels EM.

Sistema de fonts del DUE: classificació

- DRET ORIGINARI O PRIMARI: constituït per tractats constitutius, les seues reformes i la Carta de Drets Fonamentals de la UE.
- PRINCIPIS GENERALS DEL DRET: desenvolupats per mitjà de la jurisprudència del TJUE.
- DRET INTERNACIONAL: genera drets i obligacions per a la UE i per als EM.
- DRET DERIVAT, SECUNDARI O INSTITUCIONAL: constituït per actes jurídics adoptats per les institucions de la UE.
- ACTES DE CADA REPRESENTANT DELS GOVERNS DELS EM REUNITS AL CONSELL EUROPEU/CONSELL.

Relacions de jerarquia entre les fonts del DUE?

- El TUE/TFUE no ho resol de manera expressa.
- Però, segons l'origen: 1) Dret originari i principis generals; 2) Dret internacional (acords internacionals – no poden modificar el dret originari; 3) Dret derivat.

EL DRET ORIGINARI

- Format pels tractats constitutius i les modificacions posteriors
(= origen i fonament de l'ordenament jurídic de la UE)
- Després de l'entrada en vigor del Tractat de Lisboa (1.12.2009) =
 - Tractat de la Unió Europea
 - Tractat de Funcionament de la Unió Europea
 - + tractats i actes d'adhesió de nous membres i acords de retirada
 - Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea (article 6.1 del TUE)

Els tractats constitutius són normes juridicointernacionals de naturalesa convencional = tractats internacionals.

Fonament → consentiment dels EM (regulació: Convenció de Viena, 1969)

... Però també tenen una determinada dimensió “constitucional”:

- 1) A causa de la jerarquia superior respecte d’altres normes de DUE.
- 2) A causa del seu contingut: regula contingut essencial de la UE.

A conseqüència:

- Les normes del DORIG no poden ser suspeses, modificades o derogades, llevat que es revisen els tractats.
- Les normes del DDER tenen el seu fonament, abast i límits en les normes de DORIG.
- El sistema de recursos davant el TJ té com a funció garantir la supremacia del DORIG.
- Normes d’eficàcia directa.

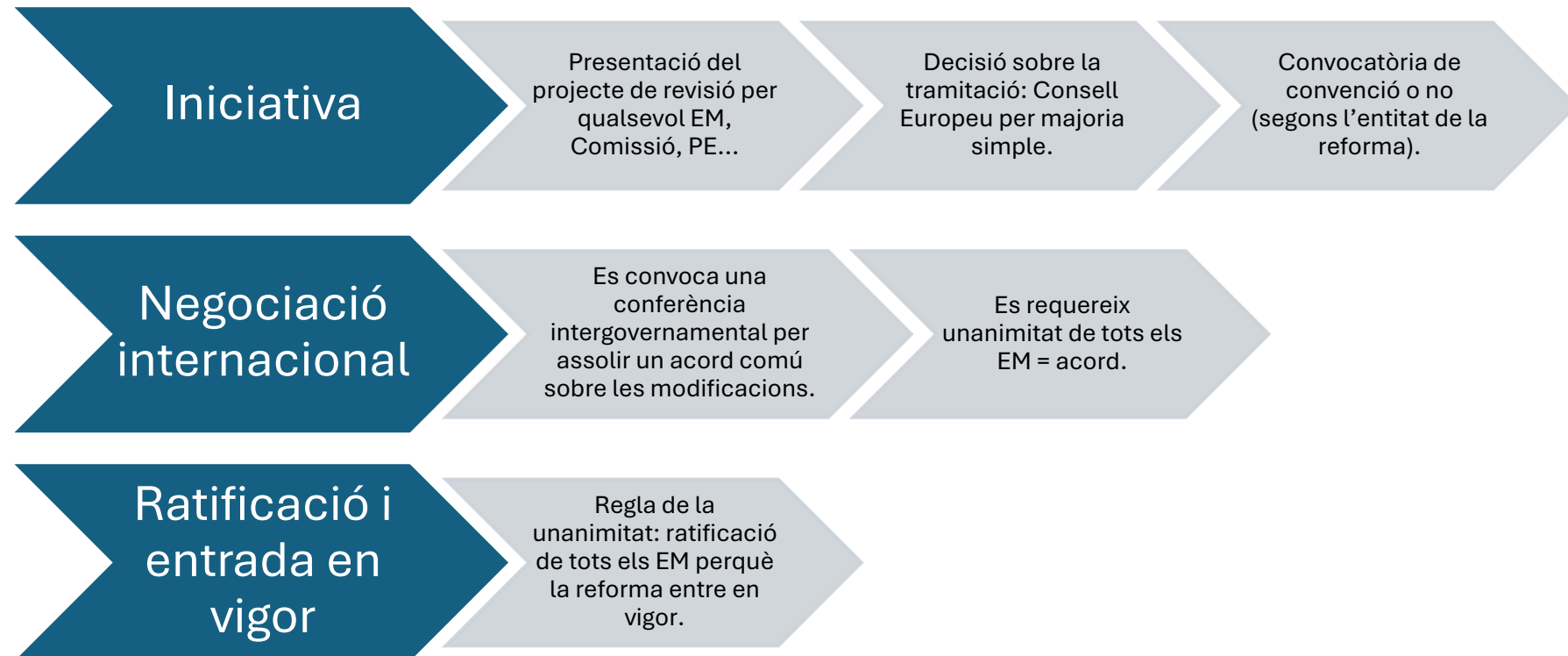
PROCEDIMENT DE REVISIÓ

Ordinari

Simplificat

PROCEDIMENT DE REVISIÓ ORDINARI

- Abast general.
- Pot modificar qualsevol disposició del TUE/TFUE – pot produir l'atribució o la reducció de competències.
- FASES: iniciativa, negociació internacional, ratificació i entrada en vigor.

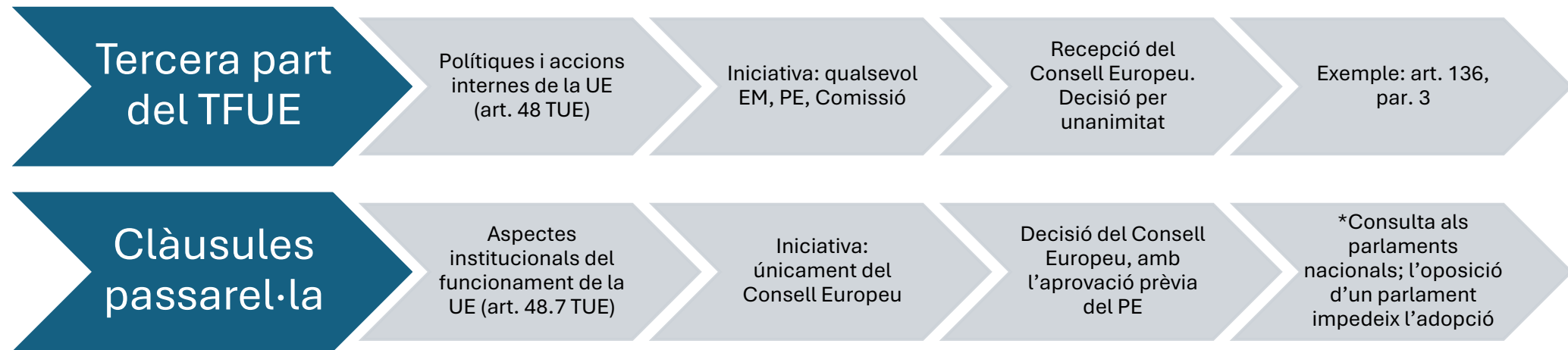
PROCEDIMENT DE REVISIÓ

Ordinari

Simplificat

PROCEDIMENT DE REVISIÓ SIMPLIFICAT

- Reformes parcials del TUE/TFUE = Tercera part del TFUE; “clàusules passarel·la”.
- En cap cas poden implicar un AUGMENT de competències a favor de la UE.
- Flexibilització del procediment de revisió, però amb nombrosos límits materials.

ELS PRINCIPIS GENERALS DEL DRET

- Normes no escrites desenvolupades progressivament amb l'avanç del procés d'integració i amb les aportacions de la jurisprudència del TJ.
- Categories (segons l'origen i la naturalesa):
 - PGD generalment reconeguts en els ordenaments jurídics dels EM (irretroactivitat de les normes penals desfavorables, tutela judicial efectiva, seguretat jurídica, etc.).
 - PGD reconeguts pel dret internacional general (prohibició d'impedir entrada a nacionals, etc.).
 - PGD estructurals o constitucionals recollits en els tractats constitutius (atribució de competències, subsidiarietat, proporcionalitat, no discriminació, etc.).
 - El reconeixement i la protecció dels drets fonamentals.
- FUNCIONS:
 - Criteri interpretatiu per al TJ.
 - Paràmetre per al control de la legalitat del dret derivat (posició jeràrquica superior).

EL DRET INTERNACIONAL

- Els tractats constitutius no regulen quina és la posició del dret internacional dins del sistema de fonts del DUE.
- Jurisprudència del TJ: situa el dret internacional subordinat als tractats constitutius i als principis generals (però en posició superior al dret derivat).
 - Dret internacional = criteri per a examinar la validesa de les normes institucionals del DUE..
 - *Anklagemyndigheden contra Peter Michael Poulsen i Diva Navigation Corp*: les competències de la UE «s'han d'exercir respectant el dret internacional» i la normativa de la UE «s'ha d'interpretar i el seu àmbit d'aplicació circumscriure's a la llum de les corresponents normes de dret internacional del mar».

DI
consuetudinari

DI
convencional

Acords
complementaris

Dret internacional consuetudinari

- Normes no escrites, font jurídica vinculant de dret internacional.
- «Pràctica generalment acceptada com a dret» – obligatori
- Composta de dos elements: a) la pràctica dels estats o l'element objectiu; b) la convicció jurídica de l'obligatorietat o *opinio iuris* (element subjectiu).

Dret internacional convencional

- Acords internacionals formalitzats per escrit entre estats i regits pel dret internacional = acords celebrats per la UE.
- Subordinats als tractats constitutius i als principis generals del dret.

Acords complementaris

- Tractats internacionals formalitzats entre els EM de la UE que regulen assumptes relatius als processos d'integració.
- Formalitzats d'acord amb el dret internacional (fora del UE).

EL DRET DERIVAT

- El dret derivat està format pels actes jurídics adoptats per les institucions de la UE, sobre la base del dret originari i en exercici de les competències previstes.
- Classificació:
 - **ACTES TÍPICS:** previstos en els tractats.
 - **ACTES ATÍPICS:** actes de naturalesa i denominació diversa, adoptats per les institucions de la UE, però que no estan previstos en els tractats. Segons l'obligatorietat, poden ser:
 - Vinculants: reglaments, directives i decisions.
 - No vinculants: recomanacions i dictàmens.

ACTES TÍPICS

- Article 288.1 del TFUE: «Per a exercir les competències de la Unió, les institucions han d'adoptar reglaments, directives, decisions, recomanacions i dictàmens».

Vinculants

No
vinculants

VINCULANTS

- Actes normatius que produeixen EFECTES JURÍDICS OBLIGATORIS → l'incompliment pot generar la imposició de sancions.
- TIPUS:
 - Actes legislatius** (adoptats per procediment legislatiu ordinari o especial): a) reglaments, b) directives i c) decisions.
 - Actes no legislatius** (adoptats per procediments diferents del legislatiu): a) actes delegats –reglaments delegats, directives delegades i decisions delegades–; b) actes d'execució –reglament d'execució, directiva d'execució i decisió d'execució–.

ACTES DELEGATS: actes adoptats per la Comissió en virtut d'una delegació atorgada per mitjà d'acte legislatiu (Objectiu: modificar o completar elements no essencials) - art. 290 del TFUE.

ACTES D'EXECUCIÓ: actes adoptats per la Comissió per garantir l'aplicació uniforme del DUE als EM - art. 291 del TFUE.

Els actes determinen la forma i l'extensió de la delegació de poders.

ACTES TÍPICS

VINCULANTS

- Article 288.1 del TFUE: «Per a exercir les competències de la Unió, les institucions han d'adoptar reglaments, directives, decisions, recomanacions i dictàmens».

REGLAMENT

- Article 288.2 del TFUE.
- Abast general.
- Obligatorietat en tots els elements.
- Directament aplicable a tots els EM (garantia d'aplicació simultània i uniforme).

DIRECTIVA

- Article 288.3 del TFUE.
- La directiva imposa una obligació de resultat als EM = adoptar normes nacionals per donar compliment a les obligacions previstes en la Directiva → TRANSPOSICIÓ (discrecionalitat forma i mitjans; no absoluta – “més apropiats i adequats”).
- La directiva no és directament aplicable → efectes jurídics vinculants que deriven de la transposició.
- Obligació d'informar la Comissió del resultat de la transposició.

DECISIÓ

- Article 288.4 del TFUE.
- Acte obligatori per als destinataris i directament aplicable (eficàcia directa).
- Pot designar destinataris individualitzats (EM –*Decisió 2017/984 del Consell*– o particulars –*Decisió 2007/53/CE de la Comissió*–), tots els EM o institucions.

ACTES TÍPICS

- Article 288.5 del TFUE: «Les recomanacions i els dictàmens no seran vinculants».

NO VINCULANTS

RECOMANACIONS

- Les recomanacions són actes que permeten a les institucions emetre una opinió, i indicar un comportament que es pot seguir.
- No imposen una obligació legal.
- Excloses del control de legalitat del recurs d'anul·lació del TJUE.
- PERÒ generen efectes jurídics: consideració d'òrgans jurisdiccionals nacionals (TJ, C-188/91).
- Institucions que poden adoptar-les: Consell, Comissió, BCE, PE i alt representant (facultat discrecional de cada institució).

DICTÀMENS

- Els dictàmens són actes que permeten a les institucions emetre una opinió o avaluar una situació de la UE/EM.
- De vegades, la sol·licitud és PRECEPTIVA per a adoptar un acte jurídic obligatori.
 - Exemple: Comitè de les Regions, Comitè Econòmic i Social.
- Quan té caràcter preceptiu, l'omissió pot donar lloc a un recurs d'anul·lació per vicis substancials (article 263.2 del TFUE).

ACTES ATÍPICS

- Actes de diversa naturalesa i denominació adoptats per les institucions en l'exercici de les seues competències, però que no estan previstos en els tractats constitutius.
- Fonament: competències a les institucions pels tractats, sense indicació dels actes que han d'adoptar per a desenvolupar les seues competències.
- Exemples: reglaments de règim intern, comunicacions, recomanacions, codis de conducta, programes d'acció...

ELS INSTRUMENTS JURÍDICS DE LA PESC

- PESC = competència especial de la UE (art. 2.4 del TFUE).
- Article 24 del TUE: la PESC «es regirà per regles i procediments específics».
- Àmbit preferentment intergovernamental → Exclusió de l'adopció d'actes legislatius. El PE i la Comissió tenen les competències molt limitades.
- Possible enumeració d'instruments jurídics (art. 25 del TUE):
 - Orientacions generals.
 - Decisions que estableixen les accions que ha de fer la UE, les posicions adoptades per la UE i l'execució.
 - Altres actes per a la cooperació entre EM per a les seues polítiques.
- PERÒ, segons l'article 26 del TUE = **DECISIONS PESC** → instrument principal.
- Adoptades pel Consell Europeu o pel Consell per a determinar interessos estratègics, definir línies estratègiques davant d'esdeveniments internacionals, fixar objectius i definir l'article 26.1 del TUE.
- **VINCULANTS PER A LA UE I PER ALS EM.**

REFERÈNCIES

- García García, M. J. i Otero Martínez, J. M., *Lliçons de Dret de la Unió Europea*, Tirant lo Blanch, 2019.
- Ferrer Lloret, J. (director), *Introducción del Derecho de la Unión Europea*, Tirant lo Blanch, 2020.
- Bou Franch, V. (director), *Introducción al Derecho de la Unión Europea*, Tirant lo Blanch, 2014.